

Tarinoita Tuomiokirkosta-podcast

Kurnuttava kätkö

<https://www.turuntuomiokirkko.fi/tutustu-historiaan/podcastit>

Tuomiokirkon kirkonkellot soivat.

Henna: Heipä hei! Tervetuloa uuden Tarinoita tuomiokirkosta -jakson kuunteluun. Tässä äänessä Henna...

Rami: Ja tässä Rami, hei vaan!

Henna: Hei Rami! Sattuuko sulla olemaan jotain ikävää vaivaa tai inhottava naapuri, josta ois kiva päästä eroon? Tai kenties havitteletko jotain tällä hetkellä?

Rami: Jaa, no, ei kai se haittaisi jos rahaa olisi vähän enemmän.

Henna: No hei, siinä tapauksessa mulla on sulle kikka kansanperinteestä: laita pienoisarkkuun sammakko ja sen kanssa rahaa, ja sitten hautaat arkun kirkkoon, niin johan onni kääntyy.

Rami: Ööööö, okei. Ensinnäkin, eikö sammakot oo rauhoitettuja eläimiä?

Henna: No, joo... oot oikeassa, onhan ne... Eli unohda siis toi, jätetään kaikki sammakot rauhaan! Mutta tässä jaksossa tosiaan puhutaan eräästä Turun tuomiokirkon mielenkiintoisesta löydöstä, eli juurikin sammakkoarkusta, ja sitä kautta otetaan katsaus kansanuskon puolelle.

Rami: Niin. Kirkkoihinhan liittyy paljon kaikkia kansanuskomuksia, onhan ne pyhinä paikkoina tosi voimallisia ja näin taikuutta vahvistavia. Esimerkiksi ehtoollisleipä ja -viini ovat kans olleet haviteltuja taikaluja tai parannusvälineitä. Toki tässä kohtaa on hyvä kertoa, että koska Tuomiokirkko on kaupunkikirkko, niin on täältä säilynyt vähemmän ihan suoria, tänne sijoittuvia perimätietoja eri uskomuksista, kuin vaikkapa mitä Maarian kirkon alueelta tuosta vain parin kilometrin päästä. Mutta siis alotetaanpa ihan alusta, täältä on löytynyt sammakkoarkku? Kerrotko, mitä se tarkoittaa.

Henna: Joo, eli Tuomiokirkossa tehtiin peruskorjaus 1920-luvulla ja siinä yhteydessä myös arkeologisia tutkimuksia, ja tässä yhteydessä löytyi sitten yhdestä sivukappelin–Tigerstedt-Wallenstjärnan kappelin–ovenpielestä seinään muurattuna pieni mäntypuinen arkku, jonka sisään oli haudattu sammakon jäänteiden kahden valkoisen puuvillakangaspalan kanssa. Jännittäväähän on, että itse ne sammakon jäänteet ovat arkun löytämisen ja luetteloinnin jälkeen sittemmin hävinneet, eikä kukaan oikeastaan tiedä milloin ja minne! Mutta arkkua voi vielä ihaila museon kokoelmissa, se on tehty huolellisesti yksinkertaisine muotoiluineen ja pohjaan on kaiverrettu kirjaimet HM – kehen tai mihin tämä viittaa, ei ole tiedossa. Mutta selkeästi arkuntekoon on käytetty paljon aikaa ja vaivaa. Arkku on ajoitettu varmimmin 1600-luvun loppuun tai 1700-luvun alkuun, mutta tällainen tapa haudata sammakkoarkkuja on ollut voimassa ihan 1900-luvun alkupuolelle asti joissain päin Suomea.

Rami: Eli jos hautasi sammakon arkkuun ja laittoi sen mukaan jotain esineitä, esim. rahaa tai vaikkapa mielitietyn hiuksia, saattoi siis saavuttaa onnea ja menestystä, parantaa sairauksia tai vaikka kirota jonkun? Eikö ainakin sammakon kietominen kalaverkkoon ollut myös joku juttu, ja sillä sitten saatiin kalaonnea?

Henna: Just näin, ja jos se verkonpala oli naapurin verkosta, niin se kalaonni oli sitten myös häneltä pois.

Rami: Vähän ikävältä kuulostaa, mutta silloinhan ajatus oli, että onnen määrä maailmassa on vakio ja siten muiden onni oli omasta pois, eli kun muilta vietiin onnea saatiin sitä itse. Kell' onni on, se onnen kätkeköön, tiesi Eino Leinokin.

Henna: Jep. Mutta tämä meidän sammakkomme, joka on haudattu valkoisen kankaan kanssa, on taasen saattanut olla ehkä ennemminkin parannustaika. On pohdittu, voisiko kangas olla vaatepala, jossa on ollut se sairaus, josta haluttiin eroon, ja sitten hautaamalla se vaatepala sammakon kanssa, on sairaus siirretty tähän sammakkoon. Mutta mitään ihan ehdottoman varmaa ei voida sanoa, koska niitä käyttötarkoituksia on tosiaan ollut useampia.

Rami: Aivan. Tollanen parantaminen on kyllä paljon mukavampi käyttötarkoitus kuin kiroaminen. Mutta tosiaan sammakko on ollut linkkinä loitsijan ja kohteen välillä. Näissähän saattoi olla joku tietäjäkin paikalla suorittamassa rituaalia, ainakin on säilynyt aika tarkkojakin ohjeita siitä, miten tällaisten sammakkohautausten kanssa pitäisi toimia. Esimerkiksi, arkku tulisi valmistaa *ennen* sammakon kiinniottoa, tai muuten sitä sammakkoa ei sitten saa kiinni millään. Mutta, miksi juuri sammakko?

Henna: Sammakkoja pidettiin vaarallisina ja vahvoina eläimiä, aivan kuten vaikka käärmeitä. Sammakon puremaa esimerkiksi pelättiin tosi paljon ja ajateltiin sammakoiden olevan myrkyllisiä. Sammakoissa nimittäin yhdistyy kaksi eri väkeä eli voimaa: maa ja vesi, eli se on liminaalinen tämänpuolisen ja alisen maailman välinen otus. Tämä teki sammakoista ja muista tämänkaltaisista hybridieläimistä hyvin potentiaalisia erilaisiin taikoihin.

Rami: Aivan. Vaikka kirkot toimivat näissä uskomuksissa erilaisten taikojen paikkana tai vahvistajana, niin kirkko itse ei kuitenkaan ollut kansanuskomuksia kohtaan kauhean suvaitsevainen. Yleensähän tällaisia arkuja sitten kätkettiin kirkkoihin salaa ja myös ulkokautta niitä on ujutettu perustuksiin kepeillä ja muilla vastaavilla.

Henna: Kuten meidän Rothovius-jaksossa jo sivuttiin, 1600-lukuhan tunnetaan tällaisena niin sanottuna puhtasoppisuuden aikana, jolloin erilaisia taikauskoja ja muita pakanallisina pidettyjä perinteitä sekä esimerkiksi katolisen ajan jäänteitä pyrittiin kirkon puolesta kitkemään, ja muun muassa noitavainotkin sijoittuu tähän aikaan. Yhtenä esimerkkinä on turkulaissyntyisen pappi Laurentius Petri Aboicuksen saarnateos vuodelta 1644, jossa yhdessä saarnassa moititaan kaikenlaista taikuutta. Tämä osaltaan kertoo siitä, että taikausko oli varsin yleistä ja kirkko siihen pyrki puuttumaan. Tästä saarnakirjasta vähän nykypäiväistetyllä suomella siteeraan: ”Sikälikin ne myös saattavat itsellensä levottomuuden, jotka nekromantiaa eli mustia kirjoja, joiden author eli alku se musta ja häijy piru on, lukevat ja noituudessa itseään harjoittavat, ovat myös pimeyden päämiehen, perkeleen, kanssa liittonsa yhteen tehneet, tekemään ihmeitä tai pahuutta lähimmäisellensä et cetera, Joka on kauhistus ja suuri synti 1. ja 10. Jumalan käskyä vastaan ja

suuri sielun vaara.” Eikä sammakkoarkutkaan mikään harvinaisuus ollut, arvaa montako tällaista on löytynyt Kuopion tuomiokirkosta?

Rami: En tiää, olisko joku kakskyt?

Henna: Ainakin 33!

Rami: Oho, eli aika yleinen ilmiö sitten lopulta. Jos muuten kiinnostuitte aiheesta, niin Sonja Hukantaival on kirjoittanut tosi mielenkiintoisen englanninkielisen väitöskirjan, jota mekin tätä jaksoa varten lueskeltiin. Väitöskirja käsittelee laajemminkin uskomuksia, mitä liittyy erilaisiin kätkemistraditioihin. Sitä pääsee netistä lukemaan ja se löytyy otsikolla *“For a witch cannot cross such a threshold!” – Building concealment traditions in Finland c. 1200–1950.*” Laitetaan nimi vielä jaksokuvaukseenkin.

Henna: Kyllä, suosittelen lämpimästi. Ja se myötä alkaa olla tämänkertainen jakso paketissa. Muistakaahan sammakkojen antaa olla rauhassa, eikä kirkkoonkaan suositella mitään salaa tuotavaksi, mutta silmällä voi pitää sitten vaikka virvatulia aarteiden toivossa.

Rami: Noni selevä, sitäpä sitten. Mutta hei, kiitos kun kuuntelit!

Tuomiokirkon kirkonkellot soivat.